

Ärende: VN/16819/2024

## **Begäran om utlåtande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av folkpensionslagen, lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner samt vissa andra förmånslagar**

### Lausunnonantajan lausunto

**Vi ber er vänligen ta ställning till förslagen och vid behov också framföra motiveringar till era synpunkter. Ni kan även, om ni så önskar, föra fram sådan central information som ni anser påverka bedömningen av propositionens konsekvenser.**

-

### **Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään**

FDUV är en riksomfattande intresseorganisation för svenskspråkiga personer med intellektuell eller liknande funktionsnedsättning och deras närstående. Förbundet representerar tio lokalföreningar samt riksföreningen för personer med intellektuell funktionsnedsättning Steg för Steg. FDUV har ca 2900 medlemmar, men betjänar närmare 5000 personer runt om i Svenskfinland.

FDUV understöder inte förslaget eftersom vi ser att dessa nedskärningar riktar sig mot en av de mest utsatta grupperna i samhället. FDUV:s bedömning är att de föreslagna ändringarna försämrar förutsättningarna till utbildning, delaktighet och självständighet för ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning. Deras ekonomiska situation försvagas och familjernas ekonomiska börda ökar, vilket leder till större ojämlikhet.

De föreslagna ändringarna har stor betydelse för personer med intellektuell funktionsnedsättning i åldern 16–17 år samt för deras familjer. Förslaget bygger på att förenhetliga flera sociala förmåner genom att höja åldersgränsen från 16 till 18 år i enlighet med åldersgränsen för den utvidgade läroplikten. Avsikten med förslaget är att stärka den offentliga ekonomin, eller med andra ord, spara pengar. FDUV anser att den sociala tryggheten behöver förenhetligas, men inte på ett sätt som försätter utsatta grupper i en sämre position än tidigare.

FDUV framför följande kommentarer:

## 1. Rehabiliteringspenningen är en viktig möjliggörare

FDUV ser flera negativa konsekvenser med att höja åldersgränsen för rehabiliteringspenningen för unga från 16 till 18 år. Idag beviljas en stor del av ungdomarna med intellektuell funktionsnedsättning rehabiliteringspenning från 16 års ålder.

För ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning spelar rehabiliteringspenningen en viktig roll med tanke på att trygga deltagande i rehabilitering och yrkesutbildning. Dessa skapar i sin tur goda förutsättningar för en smidig övergång till arbetslivet för en redan ganska utsatt grupp i samhället.

Rehabiliteringspenningen har i praktiken gett ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning bättre möjligheter att studera på andra stadiet. Det stödbehov som uppstår på grund av funktionsnedsättningen kan försvåra förutsättningarna att studera, men med hjälp av bland annat rehabiliteringspenningen har dessa ungdomar haft mycket bättre möjligheter att avlägga exempelvis en yrkesutbildning.

Själva syftet med rehabiliteringspenningen för unga är att utsatta grupper, såsom ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning, ska ha lika möjligheter som alla andra ungdomar att skaffa sig en utbildning och därmed ha bättre möjligheter att sysselsätta sig. FDUV har därför svårt att förstå varför denna positiva särbehandling nu slopas med hänvisning till jämlikhet.

Rehabiliteringspenningen har i själva verket gett möjlighet till ungdomar med funktionsnedsättning att leva så likt som andra som möjligt. Det skulle vara en stor förändring i finländsk socialpolitik att frångå denna positiva särbehandling som möjliggjort ett självständigt liv, delaktighet och deltagande i samhället för personer med funktionsnedsättning.

## 2. Förslagets språkliga konsekvenser

FDUV föreslår att förslagets språkliga konsekvenser bedöms noggrannare. Regeringen behöver beakta hur förslaget påverkar individens lagenliga rättigheter att få service på sitt eget språk.

Lagförslaget lyfter fram på sidorna 47–48 konsekvenserna för de ungdomar som studerar inom krävande särskilt stöd. I Finland är det enbart Optima som erbjuder utbildning enligt krävande särskilt stöd på svenska. Yrkesutbildning med krävande särskilt stöd på svenska erbjuds för tillfället enbart i Österbotten. Det här innebär i praktiken att en stor del av svenskspråkiga ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning blir tvungna att flytta hemifrån i 16-års ålder. Särskilt för svenskspråkiga ungdomar från södra Finland blir vägen till yrkesutbildningen lång, eftersom inga andra alternativ finns. Även avstånden för ungdomarna i Österbotten kan bli långa beroende på hemorten.

Att flytta flera hundra kilometer hemifrån för att bo på ett internat medför oundvikligen ökade levnadskostnader. Rehabiliteringspenningen är därför särskilt viktig för just de svenskspråkiga ungdomar som vill avlägga en yrkesutbildning med särskilt krävande stöd. Förslaget försämrar den ekonomiska situationen för dessa ungdomar och deras familjer, vilket kommer att försvåra möjligheterna till att avlägga yrkesutbildning med särskilt krävande stöd. En flytt hemifrån i 16 års ålder kan helt enkelt innebära en för stor ekonomisk risk för en del familjer. Det här kan innebära att yrkesutbildningen med särskilt krävande stöd inte i praktiken är möjlig för dessa familjer, vilket försätter svenskspråkiga i en sämre position. FDUV betonar att även om studieplatsen är belägen nära hemmet är rehabiliteringspenningens roll för dessa ungdomar och deras familjer viktig.

FDUV föreslår även att lagförslagets konsekvenser för Åland behöver utredas. En av motiveringarna till att höja åldersgränsen från 16 till 18 är att det är i enlighet med den utvidgade läroplikten. Den utvidgade läroplikten gäller inte på Åland och därför behöver lagförslaget beakta hur förändringarna påverkar ålänningarnas ställning.

### 3. En ökande ekonomisk börda

FDUV oroar sig för den ökande ekonomiska bördan som lagförslaget för med sig. Personer med intellektuell funktionsnedsättning och deras familjer hör till en sårbar grupp i samhället och flera av dem har det knappt ekonomiskt. De föreslagna ändringarna leder till att deras ekonomiska börda ökar.

Många ungdomar har möjlighet till att förtjäna egna inkomster genom sommarjobb eller andra jobbmöjligheter vid sidan av studierna. Personer med intellektuell funktionsnedsättning har på grund av sin funktionsnedsättning mycket sämre förutsättningar för att tjäna sina egna pengar på motsvarande sätt.

Enligt lagförslaget uteblir rehabiliteringspenningen från 16 års ålder och även barnbidraget upphör när ungdomen fyller 17. I vissa fall kunde ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning därmed ha rätt till studiestöd, men det är inte sagt att stöder räcker till att täcka alla kostnader, särskilt om ungdomen är tvungen att flytta hemifrån. Om studiestödet inte räcker till finns kan det finnas möjlighet att lyfta studielån. För personer med intellektuell funktionsnedsättning skulle studielån utgöra en stor risk i och med att det är sannolikt att många av dem aldrig skulle ha möjlighet att betala tillbaka lånet på grund av svårigheter att få och behålla lönejobb. Största delen av personer med intellektuell funktionsnedsättning är låginkomsttagare under hela sitt liv och beroende av samhällets stöd för att kunna trygga sin utkomst. Uppskattningsvis har endast omkring tre procent av personer med intellektuell funktionsnedsättning ett arbete med lön.

Även familjernas ekonomiska situation belastas av de föreslagna ändringarna. När stöd slopas och minskas innebär det att familjernas ekonomiska situation blir ännu svårare än tidigare. Många

familjer som har med barn med funktionsnedsättningar har ofta en ansträngd ekonomi. I många familjer finns föräldrar som inte kan arbeta för att de är tvungna att ta hand om sina barn och unga med funktionsnedsättningar. Många jobbar deltid eller fungerar som närståendevårdare, vars inkomster är väldigt små. Dessutom är skilsmässor vanligare i familjer som har barn med funktionsnedsättningar och en del är ensamstående. FDUV anser att det är problematiskt att lagförslaget starkt betonar föräldrarnas underhållsskyldighet, eftersom det kommer att försätta familjer som har barn med funktionsnedsättning i en sämre situation än övriga familjer.

FDUV bekymrar sig för att höjningen av åldersgränsen leder till ökad marginalisering av ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning. Rehabiliteringspenningen är en viktig ekonomisk förutsättning för ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning för studier och rehabilitering. Stödet är även viktigt med tanke på att det skapar motivation för att delta i studier och rehabilitering. Enligt FDUV är en risk med förslaget att dessa ungdomar inte längre har samma förutsättningar som tidigare att vidareutbilda sig efter grundskolan, vilket avsevärt försämrar deras möjligheter till full delaktighet och självständighet i enlighet med FN:s funktionshinderkonvention. Det här leder i längden till ökad marginalisering och växande stödbehov som kommer att bli dyrt för samhället i längden.

FDUV betonar att en skälig levnadsnivå måste tryggas även för de ungdomar under 18 år som på grund av sina stora stödbehov eller andra vägande skäl inte har möjlighet att fullgöra den utvidgade läroplikten. De här ungdomarna borde därför även i fortsättningen ha möjlighet till sjukpension. Rehabiliteringspenningen borde alltid beviljas i första hand för att säkerställa att ingen genast beviljas pension efter grundskolan.

## 5. Översättningsmiss

FDUV påpekar att i bilagan för parallelltexter på svenska ingår en översättningsmiss. På sidorna 7 och 8 står det felaktigt att den gällande ordalydelsen för paragraferna 8 och 18 gäller för vuxna när det borde stå "personer över 16 år".

## 6. Tidtabellen för lagförslagets remissrunda

FDUV beklagar att utlåtandetiden för lagförslaget har varit kort och infallit under semestermånaderna. De korta remisstiderna försämrar möjligheterna för civilsamhällesorganisationer att framför synpunkter å utsatta gruppers vägnar. Även europeiska kommissionen har nyligen fäst uppmärksamhet vid att remisstiderna har blivit kortare. FDUV oroar sig för att allt flera lagförslag som har betydelse för grundläggande mänskliga rättigheter genomförs med snabb tidtabell och begränsande möjligheter till hörande.

## 7. Avslutning

Eftersom lagförslaget för med sig flera försämringar för ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning och deras familjer kan FDUV inte understöda lagförslaget.

Mot bakgrund av att regeringen redan genomfört flera nedskärningar (bland annat i rehabiliteringspenningen) samt samtidigt planerar flera andra nedskärningar i den sociala tryggheten vill FDUV framföra sin oro för de sammanlagda konsekvenserna av nedskärningarna för dessa familjer. FDUV beklagar sig över att social- och hälsovårdsministeriets bedömning av de sammanlagda konsekvenserna av regeringspropositionerna färdigställs först senare i höst, vilket försvårar möjligheten att bedöma konsekvenserna av lagförslaget. Särskilt i remisskedet skulle det vara viktigt att känna till de sammanlagda konsekvenserna för att behövliga korrigeringar skulle kunna göras i förslaget. FDUV oroar sig för att det nu i rask takt genomförs flera nedskärningar som kommer att drabba personer med intellektuell funktionsnedsättning och deras familjer utan att det finns en helhetsbild av hur deras ekonomiska situation kommer att förändras.

FDUV påpekar även att om regeringens målsättningar kring främjandet av sysselsättning ska uppfyllas är det avgörande att trygga deltagande i rehabilitering och utbildning på andra stadiet för ungdomar med funktionsnedsättning. Rehabiliteringspenningen är därmed ett viktigt stöd för att främja arbetslivsdelaktighet för en särskilt utsatt grupp i samhället.

FDUV understöder även Kehitysvammaisten Tukiliittos utlåtande.

Tallberg-Hahtela Annette  
FDUV

Westerlund Vanessa  
FDUV